

een bepaalde kerk, men voelt zich daar op zijn plaats, en men blijft daar. Maar het is niet erg, als een ander lid is van een andere kerk. Daarom kan ook zeer goed de eene kerk met de andere in verbinding treden, men kan over en weer vertegenwoordigers zenden bij plechtige gelegenheden enz. enz. Er is nu eenmaal pluriformiteit van de kerk.

Op deze wijze gaat het verkeerd. Want dan wordt wat men noodgedwongen wel uitspreken moest, tot regel gemaakt. Dan vergeet men, dat God in Zijn Woord regels gegeven heeft, waaraan de nederlijke openbaring van het lichaam van Christus heeft te voldoen en dat men die geboden heeft op te volgen. Natuurlijk verslapt dan het kerkelijk besef, alle kerken zijn ten slotte evengoed. Daarop moet volgen verslappen in de belijdenis. Men kan nu eenmaal niet straffeloos de geschiedenis te niet doen, die de Heere de kerk deed beleven.

Wij pleiten niet voor pluriformiteit der kerk, wij spreken er van, omdat we wel moeten, zoo behoort het te zijn.

Wordt het feit van de pluriformiteit der kerk aangegrepen als excuus voor het passief berusten in het feit van vermeerdering van het aantal kerken of in een opgeven van den strijd om het zuivere kerkbegrip te realiseren, dan verliest men en bouwt zijn gezondheidsleer op uit een ziektebeeld, inplaats van de ziekte te kennen uit de leer der gezondheid.

De C. Lindeboom contra De J. J. Buskes.

In „Noord-Holl. Kbl.“ schrijft de C. Lindeboom over de consequenties, die de samenwerking der Ned. Chr. Stud. Ver. met den Vrijzinnigen Chr. Studentenbond nu reeds blijkt te hebben: een samenwerking, waaraan ook de Buskes het zijne bijdraagt. Over de wijze, waarop de Buskes zich van de opmerkingen van de Lindeboom (die hem het woord gaf voor een ingezonden stuk) afmaakt, zegt de Lindeboom thans:

„Te laat, vreezen we, zal De J. J. Buskes inzien, dat hij zijn medewerking niet had moeten verliezen om den voet te zetten op dezen weg.“

Van de ingebrachte bezwaren schijnt hij nu nog niets te gevoelen. We plantten zijn „Ingezonden“ en gaven uitvoerig de gronden aan, waarop we ons protest meenden te moeten handhaven. Ook Dr K. Dijk gaf in een breed artikel, dat we overnamen, uiting aan zijne bedenkingen.

Maar — weerlegging volgde niet.

„Eenige, wat De Buskes deed, was, dat hij in „Woord en Geest“ van Dr Dijk, De van Schelven, en ook van mij schreef: deze mannen zijn tegenstanders van de N. C. S. V., maar wat hebben zij dan voor onze studenten gedaan?“

Waar deze uittaling op doelde, hebben de lezers van het genoemde blad niet kunnen begrijpen. Wat door Dr Dijk, De van Schelven en door mij werd geschreven, legde hij hun niet voor. Hij meende te kunnen volstaan met een vraag, waarop geen antwoord werd geacht, maar die blijkens haar formulering de, over de samenwerking van de N. C. S. V. met de vrijzinnigen bezwaarde, predikanten moest voorstellen als mannen, die om de studenten zich in 't geheel niet bekommerden.

Natuurlijk gaan wij op deze insinuatie niet in.

Wij laten die geheel voor rekening van De Buskes. Hij moet met zijn eigen geweten maar uitmaken, of hij die kan verantwoorden.

Wel echter spreken we uit, dat het op deze wijze ons wel heel moeilijk gemaakt wordt, met hem van gedachten te wisselen.

Op goede persmanieren stellen we prijs.

Daarom namen we zijn „Ingezonden“ onverkort op. Maar daarom hadden we ook mogen verwachten, dat hij, de kwestie overbrengende naar de kolommen van „Woord en Geest“, de lezers van dit blad met de gevoerde discussie in kennis had gesteld.

Nu hij dat niet deed, maar met een „Seitenhieb“ meende te kunnen volstaan, hield hij het ons ten goede, dat we van verder persdebat met hem afzien.

Zoo gaat 't niet!

Prof. Grosheide over de critiek van confessioneel-hervormde zijde.

In „N.-H. Kbl.“ spreekt prof. Grosheide over de critiek, die in confessionele kringen werd geoefend op de synode van Assen o.m.:

In de eerste plaats, zoo spreekt men, heeft Assen het bijkomstige tot hoofdzaak gemaakt. Waarom heeft men zich te Assen niet liever bezig gehouden met dingen van meer belang? Moest om zulke kleine kwesties een Generale Synode wekenlang vergaderen? En dan met zulk een magere resultaat? Men heeft wat aan den omtrek hoort, in het centrum getrokken.

Er zijn er onder ons, die het daar eigenlijk wel meens zijn en die meenen dat het veroordeelend vonnis van Assen niet noodig is geweest.

We moeten beginnen met hier te onderscheiden.

Dat de Synode van Assen over de bijzonderheden in het paradijs gehandeld heeft, is toch haar schuld niet. Er is niet een Synode hijsgekomen om te overleggen over welk stuk van de Gereformeerde waarheid men nu eens zou gaan spreken. Het is heel anders gelopen. Er was een aanklacht, een bepaalde aanklacht tegen een bepaald persoon en die moest de Synode behandelen. Niet een onderwerp dat ze zelf gekozen had, doch een dat haar was voorgelegd. Er viel dan ook niets van den omtrek naar het centrum te brengen. Men moest de kwestie aanvaarden gelijk ze werd voorgelegd. De Synode had een rechterlijke taak te vervullen. En zoo min als het van den rechter afhangt, wat er behandeld wordt, zoo min kon de Synode een keuze doen.

In de tweede plaats moet voor den zooveelsten keer opgemerkt, dat de kwestie niet onbelangrijk was, maar wel degelijk centraal. Dat ziet niet, wie alleen over slang en boomen blijft spreken, maar dat moet zien, wie zich voor den geest brengt, wat er in het paradijs is geschied. Indien die boomen geen boomen behoeven te zijn in den gewonen zin des woords, waarin heeft dan de val en de ongehoorzaamheid des menschen bestaan? Er zijn op die vraag allerlei antwoorden ge-

geven, maar dat brengt ons niet verder. Het gaat er niet om te zeggen, wat het wel kan zijn geweest, maar om wat de Schrift ons meedeelt. En de Schrift deelt niet anders mede, dan dat de ongehoorzaamheid des menschen bestond in het grijpen naar de verboden vrucht. Ze kent geen andere voorstelling, geen andere mogelijkheid voor den val in zonde. En daarom hebben we deze voorstelling te aanvaarden en te handhaven. Maar dan mag ook niet getornd worden aan de werkelijkheid der boomen. Wie het doet, weet niet meer te zeggen waarin de val in ongerechtigheid heeft bestaan.

Met dit laatste hangt een ander bezwaar samen, dat van confessionele zijde is gemaakt en dat ook indruk heeft gemaakt. Men heeft gezegd, de Synode van Assen is ingedrongen in de geheimenissen, ze heeft de openbaring verzakelijk en haar daardoor de kroon van het hoofd gerukt.

Als we nagaan, waar dat in zou hebben bestaan, dan valt het ten deele samen met wat we boven reeds bespraken, dat Assen eenzijdig bijkomstigheden naar voren zou hebben gebracht. Maar het houdt meer in, het bedoelt ook te zeggen, dat men hier is gaan uitwerken, wat niet uitgewerkt mocht worden, dat men het eigenlijke goud heeft verdonkerd om aan het erts alle aandacht te wijden, dat men de geheimenissen Gods heeft gebracht in den kring van het menschelek redeneeren.

We kunnen de gegrondheid van deze klacht niet inzien. De Schrift geeft ons zelf den regel, dat de verborgen dingen zijn voor den Heere onzen God, maar de geopenbaarde voor ons en voor onze kinderen. Tot onderzoek van de Schriften worden we telkens opgewekt. Als we zien, hoe door Paulus het Oude Testament gebruikt is, dan bespeuren we, dat hij soms redeneert uit een enkel woord. Christus heeft nooit het redeneeren der farizeers afgekeurd, slechts hun verkeerde praktijk, die goed werd gereedeneerd bovendien.

Assen heeft niet anders willen doen dan waken voor de heiligheid van 's Heeren Woord. Daarom en daarom alleen gaf men zich zooveel moeite. En dat is toch zeker geen vervlakken of neerhalen.

Men kan vragen, schuilt hier eigenlijk niet verschil in waardeering van de Heilige Schrift? Wie de Schrift naar onze belijdenis ziet als het van het begin tot het einde onteufbare wijl door den Geest Gods ingegeven Woord Gods, moet die niet waken over elke kleinigheid? Te meer als wat een kleinigheid schijnt, inderdaad gelijk hier van ver-strekkende beteekenis is?

Waarom zou dat vervlakken hebben bestaan? Is de eerbied voor de Schrift er minder door geworden? Is haar zin verduisterd of haar gezag verminderd? Niemand zal beweren, dat dit het geval is. Maar dan spreke men ook niet van neerhalen van het Woord Gods. Allermint als men al dadelijk weet, dat het tegenovergestelde de bedoeling was.

We kunnen zulke bezwaren als hier genoemd werden niet verstaan. We hopen, dat men ook aan de overzijde het ongegronde er van zal leeren inzien. Bij hen, die met ons van Gereformeerde belijdenis zijn is dit toch zeer wel mogelijk. Of men moet ons op Schriftuurlijke gronden van ongelijk overtuigen.

Van de critiek, die zoowel van christelijk-geref. zijde als uit dezen hoek op de Asser synode wordt uitgebracht, zegt de hoogleeraar, dat het „niet te ontkennen“ is, „dat nu en dan niet geheel schijnt te ontbreken het pogen om ook aan de hand van Assen eigen bestaansrecht naast en tegenover de Gereformeerde Kerken te verdedigen“.

Dr W. A. v. Es over het boek van Prof. Visscher.

Onlangs werd in „De Geref. Kerk“ (hervormd, en confessioneel) door een inzender de vraag gesteld:

„Is het waar, zoals in verschillende doeleerende Kerkbodes geschreven wordt: Dr Visscher is in zijn boek één met de Asser Synode?“

Hierop antwoordde dr J. Ch. Kromsigt:

„Het laatstgenoemd oordeel werd door Prof. Hepp, die in zake Assen zeker tot oordeelen bevoegd is, en door De Schilder niet onderschreven. Zij verklaarden het als een openbaring van de zucht der Kerkbodes om Prof. Visscher voor Assen te annexeren. 't Komt mij voor, dat hun opinie juist is. Als toch Prof. Visscher zegt, dat in Gen. 3 sprake is niet van een slangen-symbool, maar van een slangenbeest, dan schijnt hij zich wel te bewegen op de lijn van Assen. Wanneer hij echter voortis spreken gaat over de slang in de voorstellingswereld van Mozes, en de slangenpraak in de voorstellingswereld van den primitieven mensch, geeft hij blijk van een geheel eigen beschouwing, die o. i. nu juist niet precies aan die van Assen gelijk is, wat daarom in onze oogen geen veroordeeling betekent. Men leze slechts, om zich een oordeel hierover te vormen, zelve aandachtig Prof. V's boek, bidz. 77-82 enz.“

De manier, waarop dr Kr. weergeeft o.m. wat ik opmerkte, blijft voor diens rekening. Dr W. A. v. Es voegt hieraan toe:

Met het hier uitgesproken oordeel over het boek van Dr Visscher gaan wij in het algemeen accoord.

Of ook onze Bode tot de „doeleerende Kerkbodes“ wordt gerekend, weten we niet.

Wel stellen we er prijs op te herinneren dat niet alleen de beide door Dr Kromsigt genoemden, maar ook wij bij onze recensie van meet af aldus oordeelden over het boek van Dr V. en dat ook wij er ons wel eens over hebben verwonderd, dat ook van de zijde van hen, van wie we dit niet hadden verwacht en die toch wel tot oordeelen waren bevoegd, zoo onvoorwaardelijk instemming met het boek werd betuigd.

Accentverlegging.

In het „Algemeen Handelsblad“ schrijft dr J. D. Biersma de Haan te Aardenhout een stichtelijk stuk voor den „Zondagmorgen“. Wij lezen daar:

De verbeelding behoeft plastisch materiaal om haar zedelijke contrasten aan vast te hechten: goed en kwaad, deugdheid en verwerpelijke moeten als het ware tastbaar gemaakt worden en voor de oogen verzicht-

baar. Zoo vond de verbeelding op Griekschen bodem het zedelijk contrast tuschen Helleen en Barbaar en in Israël dat tuschen het eigen volk en de Heidenen. Het goede werd aan deze zijde der grens gevonden, het kwaad aan de andere zijde. Het contrast — overal bestaand het, want al het bestaande handhaaft zich door tegenstelling — werd door de verbeelding gesubstantieerd: d. i. in plaats van te gelden als levende wet der werkelijkheid, werd het vastgesteld als bestaande tuschen twee soorten van wezens. Schadelijker nog werd de contrastverbeelding, doordat de religie daaraan haar sanktie gaf, en de goede en kwade menschen stempelde als vrienden en vijanden van God, uitverkorenen en verworpenen.

Dergelijke lust in zedelijke contrasten is romantiek, maar niet van de goede soort. Men meene ook niet, dat uitsluitend ouderwets-kerkelijke gemoederen zich daarin vermiden. Verre van dien: de partijpolitiek veroort het contrast te meer naar mate zij meer denagogisch is en grovere middelen behoeft. In een dichtwerk, dat nog niet oud is, werden over de geheele linie de „beeren“ als hoosaardig en de „arbeiders“ als edel voorgesteld. De verbeeldingsromantiek bloeit niet alleen voor het schellinkje, ofschoon ook voor dit. Zij behoeft plastieke gestalten en voelt ook nu veel voor de voorstelling der oude gelijkenis, waar de rechter een onduidelijke scheiding maakt tuschen de schapen aan zijn rechter- en de bokken aan zijn linkerhand. Onze zedelijke verbeelding bemint gesimplificeerde voorstellingen en verkliest deze boven ingewikkelder psychologie.

Toch is het zedelijk contrastengevoel een onharmhartig en eigengerechtigd, d. i. een slecht geloof en is het een boos werk onzer verbeelding zoo wij de menschen in twee kampen verdeelen en aan het eene kamp het stempel onzer zedelijke goedkeuring opdrucken, aan het andere dat onzer afkeuring. Iedere menschelijke ziel is opgehouwd uit dezelfde aandriften, al is ook elke individuele mensch volgens een ander schema gebouwd uit dit materiaal. Vandaar de eindloze verscheidenheid — evenals elk aangezicht uit dezelfde bestanddeelen bestaat: voorhoofd, wang, kin, oogen, neus en mond — en de verblindende een eindloze verscheidenheid van uitdrukking mogelijk maakt. „Ik ben mensch, mij is niets menschelek vreemd.“ Wat in dezen mensch is uitgedroefd tot moorddadigheid, ontbreekt in geringer afmeting in mijn ziel niet, noch wat in dien gindachen tot mateloze goedheid is geworden. Franciscus en Nero wonen beiden in onze ziel en zoovele figuren als de geschiedenis van het menschelek heeft voortgebracht. Ons onderbewuste wezen biedt de stof voor vele mogelijkheden. Wat blijft dan nog over van de zoo geliefde inbeelding dat er goede menschen zijn en slechte?

En toch is er tegenstelling van goed en kwaad; niet maar in het abstracte tuschen het eene begrip en het andere, en niet zoozeer tuschen de handelingen, die gedaan worden, of tuschen sommige gezindheden (als boos voornemen en welwillendheid) — want deze zijn niet meer dan losse verschijnselen. Het onderscheid ligt in de totale gesteldheid der ziel, of zij verlicht is door de groote gedachte, of zij is het niet. Alle aandriften, begeerten en gezindheden zijn nog maar chaos, onorde, zolang het gemoed niet omschakelen is door een innerlijk licht: en de chaos van het gematigd gemoed is niet principieel verschillend van welken wij in den tuchteloozen mensch aantreffen. De verlichtende gedachte, die onze liefde wekt en een innerlijke verzekerheid geeft — zij is het die den mensch uit den chaos der natuur bevrijdt en overleidt in de orde der Idee. Formuleer deze gedachte zooals ge wilt; spreek van godaruk met het Evangelie, of van het in-God-zijn der wereld met Spinoza, van de Overziel met Emerson; beaam met Plato dat de Idee het ware is — in de verlichting der groote gedachte komt de ziel haar ontredend bestaan te boven en zuivert zich de chaos tot hogere orde.

Een mensch verarmt bij deze geestelijke wetenschap niet in dier voege dat zijn oude natuur is afgelegd, of dat hij het zichtbaar contrast van zijn verleden verliest; zijn ziel blijft uit dezelfde aandriften opgebouwd als te voren; er is niets principieel nieuws ingekomen; maar de nadruk is verlegd en wat eerst niet meedeelde is hoofdzaak geworden. De groote innerlijke gedachte is geworden tot heerschende macht. Alle leven beweegt zich door tegenstelling, en het natuurlijke dat voorafgaat, wijst door tegenstelling op het geestelijke vooruit.

Het verschil is een accentverschil. De verbeelding verzint in grove kleuren en forsche contouren het hemelbreed onderscheid tuschen de goeden en de bozen, maar de rede erkent een accentverschil, want nihil humani a me alienum puto.

Hier wordt de onderscheiding, die God maakt buiten beschouwing gelaten, en treedt wat menscheleke onderscheiding omschrijft, daarvoor in de plaats. Maar afgedacht zelfs van deze verschuiving van het vraagstuk blijft toch, dat waar een wedergehoorte in den zin van onze belijdenis niet meer geloofd wordt, omzodien dienst wordt gedegradeerd tot romantiek, de reformatie terugtreedt achter het humanisme, de verkiezingsleer (eenmaal het hart der kerk geheelen) wordt gezien als product eener bevoedde verbeelding en voor den Satan der Schrift weer de Mefisto van Goethe (en anderen) gesteld. De leer der accentverlegging, die hier reeds eerder ter sprake kwam (Mefisto of Satan) is dan nog de stichtelijkste vorm van surrogat voor wat met het gezag des bijbels overboord geworpen werd. Het verschil tuschen de gereformeerde religie en zulke religiositeit blijft en blijft altijd weer een verschil in wezen. De variaties van den „ouden mensch“ worden uitgemeten, maar de „nieuwe mensch“ wordt niet geloofd, als een schepping van God.

„Neo-christelijk gereformeerd“.

Bijna ieder, die tegenwoordig meent tegen de Geref. Kerken te moeten opponeeren, bedient zich van het angestiere, en dus zeer gemakkelijk tot de zegepraal leidende tooverwoord: „neo-gereformeerd“. Dat hieronder alles en nog wat (ook wat elkaar UITSLUIT) begre-

pen wor
Den een
sche-insp
scher cor
clanis
wie volg
Mag n
gelooven
gereforme
ding van
overgaat
ing. Imm
wat w
stra, d
de auto
per
v in d
liem
al te
wikt in
ik hem
wijkt a
pen is
verlo
weer o
zoo wel
te bewi
genoeg
daarme
ven. Al
boekje
niet ju
pen-v
loopen
toond.
dan bew
alleen
gezegd
ken teg
meerd
kerk st
vind di
worden
kreten,
toch m
trouw
ds. Jon
maar ik
de Chr.
zij ver
de Jong
van Ku
prof. V
heb u
chr. g
lijn van
nelijke
u te ve
Huis te
liep, he
hijft.
Cock
ik al
in mijn
bestude
Jongel
De Coc
lingen,
dat is
alles ma
toen hij
Wisse
opzicht
het een
vol
Wisse
formeer
van Ka
dogmat
het met
histori
boek he
eigen
leven in
ik hanc
zeggende
Geref. p
formeerde
rubriek g
den mede
bevat. Al
listende
mische
like Geref
„neo-ch
Liever
Maar,
het maar
maat gen